

Nr 63.

Ankom till riksdagens kansli den 3 juni 1917 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i 65 § utsökningslagen.

Närvarande: herrar Petersson i Lidingö villastad, Gezelius, Stärner*, Rogberg, Alexanderson*, greve Spens*, Petrén*, Permansson*, Fant*, Pettersson i Bjälbo, Persson i Norrköping, Karlsson i Fjäl, Pettersson i Södertälje*, Zelahn*, Lindley i Söderhamn och Lindqvist i Kosta*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, Nr 77, hava herrar *Lars Borggren, Ernst Hage, Thure Widlund, J. Persson* i Vestervik, *A. H. Hansson* i Sölvesborg, *Alfred Bolander, Ernst Lindley* och *Karl Magnusson* i Kalmar hemställt, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av § 65 utsökningslagen, att viss del av gäldenärs innestående avlöning för allmän eller enskild tjänst eller innestående pension skyddas från utmätning.

Uti motionens syfte hava instämt herrar *Olof Nilsson* i Tånga och *Nils P. Sköld*.

Till stöd för sitt yrkande hava motionärerna anfört följande:

»Vid 1915 års riksdag väcktes lika lydande motioner, i första kammaren av herr Nils Åkesson och i andra kammaren av herr Lars Borggren, vari hemställdes, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av § 65 i utsökningslagen, att viss del av gäldenärs innestående avlöning för allmän eller enskild tjänst eller innestående pension skyddas från utmätning. Motionerna avstyrktes av lagutskottet med en längre motivering och avslogos av båda kamrarna. Då jag med flera av andra kammarens ledamöter icke ansåg, vare sig utskottets motivering eller vad i kammaren anfördes för avslag å motionerna övertygande, väckte jag vid 1916 års riksdag i andra kamma-

Motionärernas motivering.

ren åter en liknande motion. Denna gången rönt motionen den framgången, att laguskottet tillstyrkte densamma. Motionen bifölls även i andra kammaren, men avslogs i första kammaren med 62 röster mot 36.

Emellertid äro vi allt fortfarande övertygade därom, att den ändring i § 65 utsökningslagen, som uti ovannämnda motioner föreslagits, är av mycket stort intresse så väl för den gäldenär, som beröres av saken, som ock för vederbörande utmätningsförrättare. Det sistnämnda framgår bäst därav, att föreningen Sveriges kronolänsmän vid sitt årsmöte i Kalmar den 8 sistlidne augusti upptagit frågan till diskussion. Av berörda diskussion och speciellt av inledningsanförandet, vilket bifogas som bilaga till denna motion, framgår, att olika uppfattningar finnas hos kronolänsmanskåren, om huru bestämmelserna ifråga skola tolkas. Någon likformighet i tillämpningen synes därför ej finnas. Intet uttalande gjordes heller vid mötet om huru bestämmelserna böra tillämpas, utan fick diskussionen utgöra svar på frågan.

Det är med anledning härav och med hänvisning till vad som förut anförts för antagandet av motionen i fråga, som vi åter våga besvara riksdagen med en framställning i ärendet, förvissade som vi äro, att frågan icke kan avvisas, utan förr eller senare måste nå sin lösning. Vi äro även övertygade om att rättsväsendet vinner på en sådan lagändring.»

Vid motionen var fogad följande bilaga:

»65 och 67 §§ utsökningslagen.

Den fråga jag här tänker beröra är för närvarande synnerligen aktuell, dels på grund av den olikhet som i tillämpningen råder mellan landets utmätningsmän och dels därför, att densamma varit föremål för behandling å innevarande och sistlidet års riksdagar, utan att något tillfredsställande resultat vunnits. Frågan gäller, i vilken omfattning en gäldenärs inestående avlöning från allmän eller enskild tjänst eller inestående pension å rikets stat bör vara underkastad utmätning, eller med andra ord en tolkning av 65 och 67 §§ utsökningslagen.

Enligt nu gällande utsökningslag må införsel i gäldenärs lön eller pension ej äga rum. Förut ägde borgenär erhålla dylik införsel, varigenom han tillerkändes panträtt i lönen eller pensionen innan den var förfallen till betalning, varefter densamma, till den del införsel skett, å förfallodagen hos den, som hade att utbetala densamma, uppbars av utmätningsmannen. Orsaken varför införselinstitutet bortogs var den, att gäldenären genom detsamma månad efter månad kunde gå förlustig sin avlöning, vilken helt kunde tagas i anspråk för betalning av hans skulder, varefter han komme att sakna nödiga medel till sitt och sin familjs uppehälle. Genom införselinstitutets borttagande och ersättande med nu gällande bestämmelser, att gäldenärs inestående avlöning ej finge utmätas, förr än gäldenären vore berättigad att lyfta densamma, ville man råda bot på nyssnämnda olägenhet, men det torde på allvar kunna ifrågasättas, huruvida man genom förändringen verkligen uppnått vad man åsyftat. På förfallodagen, innan avlöningen blivit till gäldenären utbetald, får densamma nämligen enligt nu gällande lag utmätas, och frågan, huruvida gäldenären kan rädda densamma undan utmätning, beror alltså endast på huruvida vederbörande utmätningsman är nog påpasslig att

i tid så att säga »lägga vantarna på densamma». Att göra borgenärens rätt beroende av en sådan tillfällig omständighet torde ej vara välbetänkt, och det hade från rättssynpunkt varit bättre att bibehålla införselinstitutet men genom särskilda stadganden ordna detsamma så, att såväl borgenärens som gäldenärens berättigade krav bleve tillgodosedda.

Snart nog torde emellertid införsel åter vinna inträde på den svenska exekutiva rättens område, låt vara endast rörande visst slag av fordran. Nya lagberedningen har i samband med dess år 1919 avgivna förslag till lag om barn utom äktenskap föreslagit en lag om införsel i avlöning, pension eller livränta, enligt vilken den, som genom dom eller avtal berättigats att av barn, adoptivbarn, föräldrar, adoptivföräldrar eller den, med vilken han är eller har varit gift eller utom äktenskapet avlat barn, uppbära underhållsbidrag, äger att, där till betalning förfallet bidrag icke erlägges, under vissa förutsättningar erhålla införsel i den underhållsskyldige tillkommande avlöning för tjänst eller annan arbetsanställning till gäldande av såväl förfallet belopp som bidraget i övrigt, i den mån det förfaller till betalning.

Genom detta lagförslag har man velat säkerställa ett visst slag av fordringar, som är av särskilt ömmande art, och vilket ansetts böra uttagas av gäldenärens lön, oberoende av andra omständigheter. Då lagen stadgar, att gäldenärens inestående avlöning ej må utmätas förr än gäldenären är berättigad att lyfta densamma, tolkas detta lagstadgande i allmänhet så, att *hela* avlöningen kan å förfalldagen utmätas, liksom i uttrycket avlöning för allmän eller enskild tjänst inbegripes jämväl arbetares hos arbetsgivare inestående avlöning, som t. ex. utbetalas viss dag varje vecka. Den utländska rätten ter sig rörande dessa förhållanden helt olika den svenska. Såsom allmän regel gäller där, att införsel i gäldenärens lön eller pension får äga rum. Man har emellertid därvid tagit hänsyn till gäldenärens berättigade krav att för sig och sin familjs underhåll få från utmätning undantaga viss del av avlöningen eller pensionen. Detta skyddade existensminimum är emellertid olika i olika länder samt jämväl beroende av den art av fordran, som är i fråga. I Danmark, Norge, Finland, Tyskland, Österrike, Frankrike och Schweiz m. fl. länder får införsel äga rum, dock icke i tjänstefolks och arbetares löner. Dessa kunna som vanligt utmätas å förfalldagen, varvid emellertid den österrikiska rätten tillåter utmätning först, »när avlöningsdagen gått till ända».

I allmänhet hänför man under begreppet lön i detta hänseende ej allenast offentliga ämbets- och tjänstemäns löner utan även enskilda tjänsteinnehavares, varvid särskilda bestämmelser gälla för olika länder. I Österrike likställas med offentliga ämbets- och tjänstemän endast sådana enskilda tjänsteinnehavare, vilkas befattning enligt avtal skall räcka minst ett år eller på obestämd tid med tre månaders uppsägning.

I dylik gäldenärs lön eller pension må införsel ej äga rum, om avlöning icke överstiger ett visst belopp, i Tyskland 1,500 mark och i Österrike 800 gulden, men om avlöningen överstiger detta belopp, är viss del av det överskjutande underkastat införsel. Synpunkten är den, att i förra fallet beloppet ej är större, än att gäldenären behöver det hela för sin och sin familjs försörjning, och i det senare, att en tjänsteman dessutom bör kunna föra en ståndsmässig tillvaro. Jämväl från det allmännas synpunkt anses det nämligen vara av vikt, att innehavaren av en tjänst ej berövas möjligheten att på ett tillfredsställande sätt uppehålla tjänsten, vilket skulle vara omöjligt, om hela eller större delen av hans avlöning måste avstås till borgenärerna.

Enligt fransk rätt skola vissa procent av lönen undantagas, enligt schweizisk rätt skall den del av lönen, som finnes oundgänglig för gäldenärens och hans familjs levnadsbehov, vara fri från utmätning. Den norska civilprocesskommissionen av år 1907 föreslog, att undantag skulle göras för gäldenärens »torftiga underhåll» till nästa avlöningsdag, och detta förslag har också godkänts genom »Loven om tvangsfuldbyrdelse» av 1911.

Jag har förut nämnt, att lagberedningen föreslagit, att införsel i gäldenärens lön eller pension skulle få ske för viss slag av fordran, i korthet kallat försörjningsbidrag. Den utländska rätten tager mycket skarp hänsyn till fordringens art och skiljer mellan fordran på grund av avtalsvis beviljad kredit samt vissa andra fordringar, som kunna sammanfattas till tre grupper, nämligen skatter, försörjningsbidrag och skadestånd för brottslig gärning. Vid utmätning för sistnämnda slag av fordringar får enligt några länders lag undantag ej göras, utan hela avlöningen är underkastad införsel, enligt andras får undantagas en mindre del, än då fordringen grundar sig på avtalsvis beviljad kredit.

I Schweiz får undantag ej göras vid indrivning av skatter, försörjningsbidrag på grund av laglig skyldighet eller skadestånd på grund av brottslig handling.

I Österrike t. ex. må, då fråga är om dylika fordringar, av den del av avlöningen, som överskjuter 800 gulden, $\frac{2}{3}$ i stället för $\frac{1}{3}$ utmätas, d. v. s. beläggas med införsel. I tyska rätten förekommer liknande föreskrifter.

Vår svenska rätt har intet direkt stadgande som tillåter, att vid utmätning av gäldenärs lön eller pension någon del därav undantages från utmätning, och 65 och 67 §§ utsökningslagen tolkas i allmänhet så, att densamma är i sin helhet underkastad utmätning å förfalldagen. Denna tolkning har också varit orsaken till, att vid såväl 1915 som 1916 års riksdagar motion väckts om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en förändrad lagstiftning i dessa delar, så att den del av gäldenärs lön eller pension, som vore oundgängligen nödvändig för gäldenärens och hans familjs underhåll, skulle vara befriad från utmätning. Riksdagen har emellertid avslagit motionerna.

Nu är förhållandet sådant, att en del utmätningmän tolkat 65 § utsökningslagen på ett helt annat sätt än riksdagen samt ansett, att lagrummet icke lägger hinder i vägen att vid utmätning i gäldenärs lön undantaga en del såsom existensminimum för gäldenären och hans familj. Jag är en av dessa, och min avsikt är nu att påvisa de skäl, varpå jag stöder mig, och vilka jag anser vara tillräckligt bärande för den från såväl juridisk som moralisk synpunkt enligt mitt förmenande riktiga tolkning, som jag under många år tillämpat.

65 § utsökningslagen lyder som följer: »Från utmätning skola undantagas dels nödiga gång- och sängkläder för gäldenären, hans hustru och oförsörjda barn, dels ock till ett värde av högst 150 kronor nödiga arbetsredskap eller andra nödiga lösören. Saknas utväg till nödortfittigt uppehälle, då skall av det förråd, som i huset finnes, undantagas, vad till underhåll för en månad tarvas.» Principen är ganska klar; lagstiftaren har velat tillförsäkra en gäldenär så mycket, att han ej skall lida nöd utan hava nödortfittigt underhåll under den tid han kan anses behöva för att skaffa sig utväg till nödortfittigt uppehälle, vilken tid beräknats till en månad. Negativt taget får alltså en gäldenär ej genom utmätning berövas, vad som erfordras till underhåll under en månad, såvida han ej på annat sätt har utväg att få detta underhåll. Samma princip är tydligt uttalad i kon-

kurslagen, vari stadgas att en konkursgäldenär, som är ämbets- eller tjänsteman skall av sin lön tilläggas så mycket som till hans eget, hans hustrus och oförsörjda barns underhåll tarvas. Det finnes ingen anledning antaga, att lagstiftaren haft för avsikt att sätta en vanlig gäldenär i en sämre ställning än en konkursgäldenär. Det har visserligen från något håll framkastats, att en gäldenär, som genom utmätning berövades hela sin avlöning, genom att begära sig i konkurs komme i åtnjutande av den rätt 31 § kurslagen medgiver honom, men å ena sidan blir han alltid under tiden före godemansvalet i mistning av sin lön, då den, som förordnats att taga hand om konkursboet, näppeligen torde äga rätt att utbetala något av detsamma, och å andra sidan ökas fattigkonkursernas antal i hög grad genom en sträng tolkning av paragrafen, något som är till stor nackdel ej blott för gäldenären utan jämväl för domare, domstol och andra som skola taga befattning med dessa konkurser, vilka i stället borde i högsta möjliga grad undvikas.

I Tyskland och Österrike t. ex. förekomma de icke på grund av lagstadgandet rörande Offenbarungseid, enligt vilket en gäldenär, som vid en exekutiv undersökning befunnits sakna utmätningbara tillgångar, har att på borgenärs begäran uppgöra en förteckning över vad han äger samt sedan inför domaren avlägga ed på, att han riktigt uppgivit sina tillgångar, varefter proceduren är slut, och konkurs ej ifrågakommer.

Om vi nu i det följande hålla oss till en gäldenär, som är tjänsteman och som ej har annan utväg till försörjning än sin lön, som i de flesta fall utbetalas pr månad, så stadgar 65 § utsökningslagen, att en sådan skall vid utmätning få undantaga av det förråd, som i huset finnes, vad till underhåll under en månad tarvas. Med förråd kan lagen ej mena annat än födoämnen o. d. eller sådant, varmed dylika ämnen kunna anskaffas, nämligen penningar. Det torde, om vi undantaga jordbrukare, icke finnas många gäldenärer, som i sitt hus hava förråd, tillräckliga för en månads underhåll. Förråden torde alltså i regel, då det gäller tjänstemän, utgöras av den avlöning, som uppburits under senaste avlöningsdag. Vid utmätning å denna dag av gäldenärs avlöning torde alltså, för att tillförsäkra gäldenären underhåll under närmaste månad, böra undantagas och åt gäldenären förbehållas så stor del av avlöningen, som erfordras för anskaffande av de födoämnen m. m., som äro oundgängligen nödiga för gäldenärens och hans familjs underhåll intill nästa avlöningsdag.

Den utländska rätten har klara och tydliga stadganden härutinnan. Enligt tyska rätten skall vid utmätning undantagas bland annat de för gäldenären, hans familj och tjänare för 4 veckor erforderliga närings-, belysnings- och uppvärmningsmedel eller, såvida dylika förråd för två veckor ej finnas och deras anskaffande icke är på annat sätt för denna tid säkerställd, de penningmedel, som erfordras för deras anskaffande.

Österrikiska lagen har ungefär enahanda stadgande.

Detta gäller en gäldenär i allmänhet, men måste så mycket mera gälla en sådan gäldenär, som är tjänsteman och saknar andra tillgångar än sin lön.

Jag vill anföra ett talande exempel på till vilka orimligheter man kan komma med en sträng tolkning av 65 § utsökningslagen.

För närvarande har jag för verkställighet mot en järnvägstjänsteman åttå utslag, varigenom han ålagts att till olika personer betala sammanlagt något över 2,000 kronor. Gäldenären har en månatlig lön av 170 kronor jämte bostad samt

saknar andra utmättningsbara tillgångar. Samtliga borgenärer hava begärt utmätning i lönen. Då han saknar annan utväg till nödortfigt uppehälle än sin avlöning, har jag, med min tolkning av 65 § utsökningslagen, varje månad, å den dag gäldenären varit berättigad att lyfta lönen, utmätt 80 kronor av densamma, varemot gäldenären fått från utmätning undantaga 90 kronor, vilket belopp jag ansett vara erforderligt för att gäldenären skulle kunna nödortfelig försörja sig till nästa avlöningsdag en månad därefter. Visserligen drager det på detta sätt över två år innan samtliga fordringar blivit guldna, men borgenärerna få dock en gång ut sina fordringar och gäldenären slipper att gå i konkurs. Detta senare har för honom ofantligt stor betydelse, enär han, som står närmast i tur att bliva befordrad, blir förbigången och sannolikt aldrig befordrad, om han gör konkurs. Med en strängare tolkning av 65 § utsökningslagen skulle jag varje månad under loppet av ett år hava nödgats utmäta *hela* lönen, och gäldenären skulle under ett helt år icke hava ett öre för sitt underhåll. Invändningen att han kunde erhålla en del av sin lön genom att begära sig i konkurs, faller på nyssnämnda olycksbringande följd av en inträffad konkurs. Huru skall den stackars gäldenären förhålla sig i ett fall som detta? Antingen skall han för att icke svälta ihjäl begära sig i konkurs, varigenom han utestänges från befordran, eller också skall han för att bliva befordrad »nödgas svälta ihjäl». I sanning en kinkig belägenhet!

Med min tolkning av lagrummet ordnar sig saken för bägge parterna; låt vara att borgenärerna få vänta en rundlig tid innan de utfå sina fordringar; jag tror dock att en borgenär gärna går med på en konkursutredning, som varar 2 år, om han efter denna tid erhåller sin fordran fullt ut, och förhållandet är ju i förevarande fall enahanda. Man må besinna att även en gäldenär har rättigheter, vilka särskilt i ett fall som det föreliggande, då skulderna tillkommit huvudsakligen på grund av ingångna borgensförbindelser, böra respekteras. Den utländska rätten, som klart och tydligt prononcerar detta, löser konflikten mellan borgenärs och gäldenärs rätt i förevarande hänseende med utgående från den princip, att tvångsexekution ej får medföra omöjlighet för gäldenären att existera, varför också ett visst existensminimum undantages för exekution, men att å andra sidan en borgenärs berättigade krav bör tillgodoses i så mätto, att gäldenären är skyldig att till sin skulds gäldande avstå, vad som överstiger detta minimum eller åtminstone en god del därav.

Frågan gäller nu om denna princip ligger till grund jämväl för den svenska rättens stadganden i 65 och 67 §§ utsökningslagen. Då sistnämnda lagrum stadgar, att gäldenärs innestående avlöning ej må utmätas förr än gäldenären är berättigad att lyfta densamma, så har därmed icke tillåtits att under alla förhållanden å lyftningsdagen utmäta *hela* avlöningen, utan skola därvid tillämpas gällande bestämmelser i 65 §, och då detta lagrum helt kategoriskt säger att, därest utväg till nödortfigt uppehälle saknas, av det förråd, som i huset finnes, *skall* undantagas, vad till underhåll för en månad tarvas, så har lagstiftaren ingalunda sagt att kontanta penningar icke äro att hänföra till dylikt förråd.

De, som äro böjda för en motsatt tolkning av nyssnämnda lagrum, stödja sig på ett Kungl. Maj:ts utslag år 1901, enligt vilket arbetares hos arbetsgivare innestående avlöning, vilken arbetaren förmenade vara nödvändig till hans uppehälle, ansågs det oaktat böra för hans gäld gå i mät.

Undersöker man ifrågavarande fall finner man emellertid, att det här gäller

en fabriksarbetare, som arbetade mot veckolön. Överallt i den utländska rätten äro dylika arbetare undantagna från dylika bestämmelser rörande införsel i lön och deras arbetsförtjänst skyddas icke på sätt förhållandet är med egentliga löntagares. Skälet är det, att en arbetare i regel har sin utkomst av sin daglön eller veckopenning samt att han, om denna utmättes, anses icke bliva försatt i samma prekära ställning som den, vilken uppbar sin lön en gång i månaden. Beloppet, som utmättes, uppgick till endast 12 kronor 34 öre och veckolönen utgjorde 20 kronor. Gälldenären hade alltså 7 kronor 66 öre över. Då det är ganska vanligt att en fabriksarbetare av arbetsgivaren erhåller förskott å sin avlöning, saknade gälldenären ej utväg att av kommande veckolön erhålla ett förskott av låt oss säga 7 å 8 kronor, varigenom han med dessa penningaar och vad han hade kvar å förra veckolönen kunde nödtorftligen försörja sig. Av sammanlagda månadslönen, 80 kronor, hade endast utmätts 12 kronor 34 öre, varför man ej torde kunna säga att gälldenären därigenom saknade utväg till nödtorftigt uppehälle. Icke heller bör man förbise att skulden, för vilken utmätning skedde, utgjordes av ogulden skatt. Jag har förut nämnt, hurusom den utländska rätten tager stor hänsyn till skuldens art, och att t. ex. enligt schweizisk rätt någon del av löneviden ej får undantagas, då utmätning för oguldna skatter ifrågakommer. Visserligen finnes ingen dylik skillnad i vår rätt, men att den omständighet, att skulden i föreliggande fall utgjort ogulden skatt, icke i någon mån influerat på domstolarnes uppfattning, har man icke rätt att påstå.

Då saken gällde en fabriksarbetare, som uppbar sin lön per vecka, är fallet icke kongruent med dem, där det gäller löntagare i egentlig mening, vilka uppbara sin avlöning en gång varje månad. Det är dessa senare, som jag haft för ögonen, då jag upptagit frågan till granskning. En fabriksarbetare kan i regel genom kroppsarbete förtjäna, vad till livets uppehälle erfordras, men en sådan löntagare, som jag avser, en tjänsteman, får väl i regel anses urständssatt att försörja sig och sin familj, därest *hela* hans månadsavlöning, icke en utan flera på varandra följande gånger, genom utmätning berövas honom.

Det ifrågavarande prejudikatet torde alltså icke förtjäna det värde man på sina håll velat tillmäta detsamma, och jag anser det icke böra rubba min uppfattning att min tolkning av 65 § utsökningslagen är överensstämmande med lagens anda och mening.

Den ståndpunkt föreningen nu kommer att intaga i frågan torde komma att bero på den blivande diskussionen, jag har endast velat lämna ett litet bidrag till densamma i hopp att kunna mera allmänt få fram en sådan tolkning av lagrummen, som, utan att för mycket kringskära en borgenärs rätt, visar förståelse för den rent primära rättighet, som även en gälldenär bör åtnjuta, nämligen rätten att leva.

E. Ohlin.»

Såsom motionärerna erinrat, har föreliggande fråga förut varit föremål för riksdagens behandling. Vid 1915 års riksdag väcktes inom båda kamrarna motioner med enahanda hemställan.

*Frågans
föregående
behandling.*

Lagutskottet avgav då följande utlåtande:

»I 65 § utsökningslagen stadgas för närvarande: »Från utmätning skola undantagas dels nödiga gång- och sängkläder för gälldenären, hans

hustru och oförsörjda barn, dels ock, till ett värde av högst etthundra-femtio kronor, nödiga arbetsredskap eller andra nödiga lösören. Saknas utväg till nödtorftigt uppehälle; då skall av det förråd, som i huset finnes, undantagas vad till underhåll för en månad tarvas. Lös pant må ej undantagas från utmätning för den gäld, varför pantsättningen skett.»

Lagrummet erhöll denna lydelse genom lag den 17 mars 1905. Den då vidtagna lagändringen innefattade en förbättring i utmätningsgäldenärens ställning i två hänseenden. Dels höjdes värdegränsen för utmätningss fria nödiga arbetsredskap och andra nödiga lösören från sjuttiofem till etthundra-femtio kronor. Dels gjordes dessa lösörens fritagande från utmätning oberoende av den förut även i fråga om dem stadgade förutsättning, att utväg till nödtorftigt uppehälle saknas.

Vidare stadgas i 67 § bland annat *dels*, att gäldenärens inestående avlöning för allmän eller enskild tjänst eller inestående pension å rikets stat icke må utmätas, förrän gäldenären är berättigad att lyfta densamma, *dels* att Konungen må för viss pensions- eller livränteanstalt förordna, att därifrån utgående pension eller livränta ej får tagas i mät. Av sistnämnda medgivande har Kungl. Maj:t så till vida begagnat sig, att det bland annat kan sägas vara regel, att offentliga och enskilda verks och inrättningsars, ävensom tjänstemannakorporationers livränte- och pensionskassor för vid verket anställda eller korporationen tillhörande ämbets- och tjänstemän äro inbegripna i förmånen i fråga. Där dylik frihet beviljats, har densamma en vidsträcktare innebörd än den först omförmälda, för lön och för statspension gällande. Den omfattar nämligen även redan till utbetalning förfallna pensions- eller livräntebelopp.

I förevarande motioner påyrkas nu, att denna vidsträcktare utmätningssfrihet skall i viss omfattning komma jämväl avlöning och statspension till godo. Enligt motionärernas mening borde nämligen stadgas, att endast en viss del av inestående förfallet löne- eller pensionsbelopp får utmätas, medan återstoden skulle utgöra s. k. utmätningssfritt existensminimum. Till stöd härför anföres, att den utfallande lönen eller pensionen ofta kan utgöra den enda tillgång, gäldenären har att tillita för sitt och sin familjs nödtorftiga livsuppehälle samt att denna billighetssynpunkt redan kommit till beaktande i 31 § konkurslagen, enligt vilket lagrum konkursgäldenär, som är ämbets- eller tjänsteman, tillägges av lönen så mycket som till hans, hans familjs och hans oförsörjda barns underhåll tarvas. Ytterligare åberopas, att i flere främmande länders utsökningsrätt en med motionärernas förslag överensstämmande regel skulle gälla.

Vad först beträffar den åberopade bestämmelsen i 31 § konkurslagen, får utskottet erinra, att denna blott utgör en tillämpning på ett särskilt

fall av den allmännare regeln i 35 § samma lag, att konkursgäldenären av vad han genom eget arbete av vad slag som helst kan förvärva må använda, vad som åtgår till hans och familjens nödiga underhåll. Detta stadgande är i sin ordning nödvändigt betingat av och utgör ett undantag från den svenska konkursrättens stränga princip, att till konkursboet ingår ej blott vad gäldenären vid konkursens utbrott äger, utan ock vad honom tillfaller under hela den tid konkursen fortvarar. Här föreligga alltså förhållanden, som icke äro jämförliga med dem, vilka äro för handen vid en enkel utmätning.

I själva verket torde mot en lagändring, sådan som den av motionärerna påyrkade, även om det icke bör förnekas, att densamma i enskilda fall skulle tillfredsställa billighetens krav, möta mycket avsevärda betänkligheter. Dessa betänkligheter hava ock i andra länder i allmänhet måst tilläggas den vikt, att där gällande eller föreslagna stadganden om utmättningsfrihet i åsyftade fall ingalunda äga den räckvidd och betydelse, motionärerna synas antaga. I vissa länder, såsom Danmark och Tyskland, gäller den medgivna utmättningsfriheten väsentligen offentliga funktionärers — eller vissa sådanas — löner, men däremot icke exempelvis tjänstefolks och lönearbetares avlöning. På denna ståndpunkt kvarstår det antagna danska förslaget till ny rättegångslag. I andra länder, såsom Frankrike, Finland och Schweiz, är en motsvarande förmån visserligen medgiven antingen för vissa procent å arbetslönens belopp (Frankrike) eller å den summa som belöper på tiden från utmätning till nästa avlöningsdag (Finland) eller för den del, som finns oundgänglig för gäldenärens och hans familjs levnadsbehov (Schweiz). Men härvid är att märka, att såsom allmän regel i fråga om de i skilda länder medgivna mer eller mindre långt gående utmättningsfriheterna för lön, pension och därmed jämförliga inkomster kan sägas gälla, att de väsentligen avse utmättningsfordringar, som grunda sig på avtalsvis beviljad kredit. Däremot pläga de jämlikt uttryckliga stadganden ej få återopas vid indrivning av skatter, försörjningsbidrag på grund av laglig skyldighet eller skadestånd på grund av vållad kroppsskada eller brottslig gärning överhuvud. Den finska utsökningslagen utgör såtillvida ett undantag, som densamma gör undantag blott för försörjningsbidrag till make och barn, alltså bland annat icke för utskylder; men i stället fritagas vid dessas indrivning icke några arbetsredskap eller andra nödiga lösören, utom gång- och sängkläder.

Å andra sidan bör vidare erinras därom, att i de flesta länder, i motsats till vad hos oss är händelsen, utmättningsrätten omfattar jämväl lön, som ännu icke är intjänt eller förfallen. Undantag utgöra dock i viss

mån Danmark och Norge samt i fråga om lönearbetares och tjänstefolks avlöning Tyskland.

Hela frågan om utmätning frihet för inestående lön och pension har nyligen varit föremål för grundligt överbägende i Norge under där pågående reform av utsökningsväsendet. För närvarande gälla för gäldenären ganska gynnsamma bestämmelser, vilkas närmare innehåll dock i flera viktiga punkter är omtvistat. Den norska civilprocesskommissionens förslag av år 1907 ställde sig på den ståndpunkt, att löne-, pensions- och därmed likartade fordringar icke äro utmätning underkastade, förrän de förfallit till betalning, samt att vid utmätning av förfallna belopp finge undantagas vad nödvändigt behövdes till gäldenärens och hans familjs »tarvliga underhåll» till nästa avlöningsdag. Men från båda dessa medgivanden gör förslaget undantag i fråga om utmätning för skatter, skadestånd för uppsåtlig skadegörande handling samt lagligen åliggande försörjningsbidrag. »Erfarenheten har visat» — säger kommissionen — »att t. o. m. väl avlönade personer, hos vilka intet annat utmätningbart finnes, helt och hållet kunna undandraga sig sin skatteplikt genom att lyfta avlöningen i förskott». — Det sedermera framlagda regeringsförslaget till lov om tvangsfuldbyrdelse av år 1911 har fullständigt anslutit sig till kommissionens förslag i dessa delar.

Den svenska utsökningslagens stadganden om vad som från utmätning må undantagas gälla icke blott de utmätning fordringar — huvudsakligen grundade å civila domar och utslag — som avhandlas omedelbart i nämnda lag. Enligt kungl. förordningen om utsökningslagens införande § 14 och kungl. förordningen den 12 juli 1878 om utmätning för krono- och kommunalutskylder m. m. § 7, äro de ock tillämpliga på bland annat utmätning för utskylder, skadestånd för brottslig gärning samt barnuppföstringsbidrag. En ändring i 65 eller 67 § utsökningslagen i den av motionärerna påyrkade riktning skulle alltså drabba även sådana utmätning fordringar; men rättfärdigheten och lämpligheten av ett sådant resultat kan med skäl bestridas. I dessa fall är det så långt ifrån att den svenska lagen, jämförd med andra länders, visar en opåkallad hårdhet mot gäldenären, att motsatsen är det verkliga förhållandet. Såsom av det ovan anförda framgår, synes ock rättsåskådningens utveckling hos våra grannar gå i riktning mot ökad stränghet.

I fråga om skadestånd och underhållsbidrag blev ock vid högsta domstolens granskning av förslaget till ovan omförmälda 1905 års ändring i 65 § utsökningslagen den mening uttalad, att rättfärdigheten krävde en förstärkning av fordringsägarens möjlighet att vinna betalning; och för närvarande lär, enligt vad utskottet inhämtat, lagberedningen hava spörs-

målet under övervägande, i vad det rör mödrars och barns försörjningsrätt.

Vad åter utskylder angår, kan det icke förnekas att ordningen för deras indrivande, såsom det för närvarande är ställt, ej sällan innebär en obillig hårdhet. Men det synes utskottet, som om rätta vägen att råda bot på detta förhållande icke vore att fritaga en viss del av den skattskyldiges lön. I mångt fall, där familjefadern är försumlig skattebetalare, skulle för övrigt säkerligen denna frihet icke komma hustrun och barnen till godo, men väl skulle måhända utmätningen komma att gå ut över familjens husgeråd. En behövlig lättnad synes utskottet lämpligare kunna åstadkommas genom förändrad anordning i fråga om skatteuppbörden. Ett närmare ingående på detta spörsmål faller emellertid utom lagutskottets uppgift.

Ifrågasattas kunde väl emellertid, huruvida icke vid utmätning för andra fordringar än de nu berörda en viss ökad utmätning frihet för inestående eller uppburna löne- och pensionsbelopp borde stadgas. Utskottet vill icke förneka, att någon jämkning i gällande bestämmelser så väl i detta fall som på närliggande områden kunde äga fog för sig. Frågan torde dock ej äga större praktisk betydelse, och utskottet finner sig desto mindre äga tillräcklig anledning att på grund av förevarande motioner föreslå riksdagen att vidtaga någon åtgärd, som densamma i allt fall uppenbarligen i mycket ringa grad skulle komma de klasser av löntagare till godo, vilkas intressen motionärerna tydligen närmast avsett att främja.»

På grund härav hemställde utskottet, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ifrågavarande hemställan godkändes av kamrarna.

Frågan återupptogs emellertid vid 1916 års riksdag i motion inom andra kammaren.

I sitt utlåtande över berörda motion anförde lagutskottet:

»Såsom lagutskottet i sitt vid 1915 års riksdag avgivna utlåtande anmärker, innehålla de flesta lagstiftningar ett mer eller mindre vittgående förbud mot utmätning av gäldenärs avlöning, grundat huvudsakligen å humanitära skäl: Utmätningen får icke beröva gäldenären hans oundgängliga existensmedel. Inskränkningarna åter i dylik utmätning äro i de skilda lagstiftningarna utformade efter olika principer. Från utmätning kan undantagas ett visst i lagen bestämt belopp eller en viss kvotdel av lönen eller och hela lönen, så länge den icke är intjänad eller icke är förfallen till betalning, eller ett av utmätningssmannen i det särskilda fallet bestämt existensminimum. Från dessa inskränkningar har dock i allmänhet stadgats undantag till förmån för vissa slags fordringar, särskilt skatter,

underhållsbidrag och skadestånd på grund av brottslig gärning. Inskränkningarna i rätten till utmätning av lönefordringar gälla alltså väsentligen gäld, grundad å avtalsvis beviljad kredit, där borgenären vid kreditavtalets ingående får anses hava varit medveten om sin risk i förevarande avseende.

Å andra sidan erinrade utskottet, att den hos oss gällande lagstiftning i visst hänseende gynnade gäldenären i högre grad än flertalet utländska lagstiftningar. Efter nya utsökningslagens införande har nämligen omöjliggjorts för borgenär att, såsom dessförinnan brukats, för sin fordran erhålla införsel i gäldenärens ännu icke intjänade eller förfallna lön. Gäldenärens innestående avlöning för allmän eller enskild tjänst eller innestående pension å rikets stat får numera icke utmätas, förrän gäldenären är berättigad att lyfta den.

I likhet med fjolårets lagutskott hyser utskottet den uppfattning, att i fråga om ovannämnda, i främmande lagstiftning vanligen i en särskild klass ställda fordringar, nämligen utskylder, skadeståndsfordringar, underhållsbidrag och därmed jämställda, det icke kan vara tillrådligt att bereda gäldenär ytterligare utmätningsfrihet beträffande lön och pension utöver den vår lag redan i vidsträcktare mån än de flesta länders medgiver. Det må i detta hänseende påpekas, hurusom den nya norska exekutionslagen av den 13 augusti 1915 härutinnan intager en vida strängare ståndpunkt. Beträffande särskilt underhållsbidrag må vidare erinras, att lagberedningen helt nyligen på grundval av ingående utredning kommit till det resultat, att gällande lagstiftning i fråga om uttagande av dylika fordringar hos löntagare fastmera är i starkt behov av ändring till bidragstagarens bättre rättsskydd. Enligt en av nya lagberedningen i samband med dess år 1915 avgivna förslag till lag om barn utom äktenskap föreslagen lag om införsel i avlöning, pension eller livränta skall den, som genom dom eller avtal berättigats att av barn, adoptivbarn, föräldrar, adoptivföräldrar eller den, med vilken han är eller varit gift eller utom äktenskap avlat barn, uppbära underhållsbidrag, äga att, där till betalning förfallet bidrag icke erlägges, under vissa förutsättningar erhålla införsel i den underhållsskyldige tillkommande avlöning för tjänst eller annan arbetsanställning till gäldande av såväl förfallet belopp som bidraget i övrigt, i den mån det förfaller till betalning. Vad vidare utskylder angår är utskottet i likhet med fjolårets lagutskott av den mening, att den hårdhet, deras uttagande onekligen för närvarande i åtskilliga fall innebär, bör sökas förmildrad på en helt annan väg, nämligen genom reformerad anordning av uppbörd.

I fråga däremot om indrivning av andra fordringar — väsentligen alltså dem, som grunda sig på avtalsvis beviljad kredit — göra sig, på sätt redan fjolårets lagutskott erinrat, icke samma betänkligheter gällande. Särskilt om gäldenären är familjeförsörjare, framstår det som en stränghet, vilken i tillämpningen kan verka upprörande, om för en dylik fordran hela det lönebelopp, gäldenären vid avlöningstillfälle har att lyfta och som måhända är familjens enda medel till uppehälle, tages i mät, och än mera om detta gång efter annan upprepas.

För utskottet har visserligen icke varit tillgänglig tillförlitlig utredning, i vilken omfattning utmätningar av lön för fordringar av det slag, här är i fråga, förekomma i praktiken. I detta sammanhang kan ock erinras, att vissa stadganden i lagen om avbetalningsköp den 11 juni 1915, särskilt det där medgivna handräckningsförfarandet, torde vara ägnat att i ej ringa mån minska deras frekvens. Då säljaren återtager det sålda godset, gå nämligen utestående oguldna poster å köpeskillingen i avräkning mot godsets värde.

Då emellertid stadgandena i 67 § utsökningslagen i anledning av lagberedningens förutnämnda förslag torde från annan synpunkt bliva under en närmare framtid föremål för lagstiftningens övervägande, synes det utskottet lämpligt, att uppmärksamheten fästes därå, att desamma även ur den synpunkt, motionären framhållit, icke kunna anses motsvara rättskänslans krav.

Det har blivit anmärkt, att det ifrågasatta skyddet mot avlöningars utmätande för fordran skulle kunna skada gäldenären genom att i stället utmättes annan egendom, som vore av ännu större betydelse för gäldenärens existens. I den mån dylikt äventyr ej undanröjes redan genom lagens stadgande att från utmätning får undantagas egendom intill visst värde, förutsätter utskottet såsom självfallet, att även denna synpunkt vinner beaktande under sakens utredning.»

Efter denna motivering hemställde utskottet, att riksdagen måtte an hålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida och i vad mån gällande lagstiftning må kunna skäligen ändras i syfte, att avlöning för allmän eller enskild tjänst eller pension varder till viss del skyddad för utmätning, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Andra kammaren biföll denna hemställan, varemot första kammaren avsåg densamma efter votering med 62 röster mot 36.

Utskottet får i huvudsak åberopa vad nästlidet års lagutskott i ämnet anfört. Enligt vad framhållits under debatterna i frågan inom riksdagen, *Utskottets yttrande.*

torde utmätning av avlöning för fordringar, som grunda sig på avtalsvis beviljad kredit, förekomma i ej så ringa omfattning. Detta framgår också av den motionen åtföljande bilagan rörande ett vid diskussion i frågan hos föreningen Sveriges kronolänsmän vid årsmöte i Kalmar sommaren 1916 hållet inledningsanförande. Nämnda bilaga utvisar jämväl, att vissa utmätningsmän ansett sig böra medgiva gäldenären att vid utmätning av lön undantaga viss del därav såsom existensminimum för sig och sin familj.

På sätt föregående års lagutskott erinrat, bör emellertid ifrågavarande skydd mot utmätning av avlöning icke äga tillämpning vid utmätning för underhållsbidrag, utskylder och skadestånd på grund av brottslig gärning.

Vad angår underhållsbidrag, vill utskottet erinra, att här ovan omnämnda lagförslag om införsel i avlöning, pension eller livränta förelagts detta års riksdag och av densamma antagits. Enligt detta förslag i dess lydelse enligt den Kungl. propositionen var införsel medgiven även för skadestånd i följd av trolovnings brytande, äktenskaps återgång eller äktenskapsskillnad. Den härutinnan föreslagna bestämmelsen, därom kamrarna stannat i olika beslut, uteslöts i det av utskottet avgivna förslag till sammanjämkning av kamrarnas beslut, vilket förslag av bägge kamrarna bifölls. Enligt utskottets mening synes emellertid även vid utmätning för skadestånd av denna art ifrågavarande utmätningsfrihet icke böra äga rum.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida och i vad mån gällande lagstiftning må kunna skäligen ändras i syfte, att avlöning för allmän eller enskild tjänst eller pension varder till viss del skyddad för utmätning, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 3 juni 1917.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.